

ТЕМА УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В МОНУМЕНТАЛЬНИХ РОЗПИСАХ БУДИНКУ ПОЛТАВСЬКОГО ГУБЕРНСЬКОГО ЗЕМСТВА

Споруда Полтавського земства звучить величним гімном українському народу та його культурі. Вона об'єднала у собі функції адміністративної установи, етнографічного і краєзнавчого музею, архіву та готелю, а велика зала давала можливість проводити громадські заходи, збори, концерти. Це багатофункціональний вузол, чия архітектура формує образ «будинку як місто», своїм виглядом стверджуючи факт «містоподібності». В. Кричевський у формах та оздобленні будинку поєднав риси українського народного житла, фортечного та монументального церковного будівництва, створюючи новітні актуальні підходи у художньому середовищному мисленні відповідно до модерних тенденцій свого часу.

На майолікових поверхнях стін головного фасаду, що міняться яскравими теплими барвами, ніби розгорнуто живописну панораму уявного козацького міста, складену з архітектурних деталей та декоративних панно, серед яких: потроєні вікна другого поверху з чотирма крученими колонками, які підтримують трикутні сандрики у вигляді нішок, заповнених майоліковими панно — це козацькі храми; спарені, потрійні віконні прорізи різноманітних форм — це старшинські будинки й гетьманські палаци; ряди вікон на різних рівнях — садибна забудова; міжвіконні площини — це вулиці та майдани; пишна рослинна орнаментация багатоколірних керамічних панно над вікнами й на простінках — квітучі сади.

Живописні та декоративні якості фасадів земства перетворюють архітектурні поверхні у зорову подобу просторовості, яка наповнена архетиповими змістами. Будівля взаємодіє з оточуючим середовищем, художньообразними засобами стимулюючи генетичну пам'ять, перетворюючи довкілля на ґрунті життєстверджуючих народних настанов.

Така ж композиційно-змістовна багат шаровість притаманна організації внутрішнього простору будинку Полтавського земства. Від самого входу розкривається обшир інтер'єру, в якому поступово розгортаються у трьох рівнях: вестибюль, сходовий хол та простір другого поверху, що поєднані біломармуровими сходами. Світлі стіни, чотиригранні колони прикрашає живописно-вишукана рослинна орнаментация стінопису та керамічних панно, що надає інтер'єру вигляду величного палацу. Разом із тим урочистість земських чертог, що стрімко розвивається вгору сходовими маршами, уквітчаними золотаво-зеленкуватоблакитними керамічними візерунками, нагадує вкриті різнотрав'ям та зеленню садів полтавські крутосхили, що підіймаються від Подолу до Городища та на Монастирську гору. У величній пишноті настінних оздоб та вітражних

композицій постає малярська сутність Василя Кричевського, яка увібрала чисті, насичені кольори українського краєвиду, наснагу рослин, які невпинно тягнуться до сонця. Майстер вибудовує ритми доцільно-вишуканих симетричних структур рослинної декорації — алегорії спрямування до вищого небесного, яке долає земне тяжіння — втілення фатального. Рослинна орнаментация панує повсюдно: у стінопису, керамічних панно, вітражах, в різьблені дерев'яного обладнання, — всюди присутні варіації мотиву «дерево, що росте» або «дерева життя». Українська орнаментика, в трактовці Кричевського, постає як найширша сфера мистецької діяльності, що охоплює всі шари та компоненти предметно-просторового середовища, виконуючи синтезуючу функцію середовищного творення відповідно базових принципів художньої організації доквілля.

Важливий принцип перспективності, покликаний стимулювати чуття національної ідентичності та потяг до державотворчості, виразно представив Сергій Васильківський у трьох великих живописних панно залу засідань. У час, коли навіть українська мова була під імперською забороною, митець заявляє про історично складену самодостатність та державну долю українства. У монументальній композиції «Обрання Мартина Пушкаря полтавським полковником на майдані Спаської церкви 1650 року» була візуалізована дія козацьких республіканських традицій народовладдя. Панно «Чумацький Ромоданівський шлях» представляє природні багатства та економічну спроможність, а сцена «Козак Голота і татарин» («Степ») демонструє здатність самоусвідомленої спільноти оборонити успадковані прадідівські землі. Зразки живописного компоненту внутрішнього середовища будинку Полтавського земства, реалістично трактованими сюжетами з української історії, виразно пропагували ідею державотворення, символічно представлену на керамічних картушах головного фасаду гербами козацьких полкових міст.

Література

1. *Історія української культури* : В 5 т. Т. 4, кн. 2: *Українська культура XIX століття* / М. П. Бондар, М. П. Загайкевич, Р. Я. Пилипчук та ін. — К. : Наукова думка, 2005. — 1293 с.

2. Павловський В. *Василь Григорович Кричевський. Життя і творчість* : Монографія. — Нью-Йорк : Видавництво Української Вільної Академії Наук у США, 1974. — 350 с.

3. Ханко В. М. *Споруда Полтавського земства — програмний твір новітнього українського будівничого стилю / Полтавщина: плин мистецтва, діячі. Мистецтвознавчі праці*. — К. : Видавець О. Ханко, 2007. — С. 177–188.